

Türk Atasözlerinde Yer Alan Pedagojik Anlamlar ve Çağdaş Yansımaları¹

Bilal YILDIRIM² ve Nur Hilal YILDIRIM³

Öz

Bu araştırmanın amacı, Türk atasözlerinde yer alan pedagojik ifade ve anlamların belirlenmesi ve çağdaş pedagoji kuramlarıyla karşılaştırılarak kültür temelli bir yaklaşım önerisinin geliştirilebilmesidir. Atasözleri, geçmiş nesillerden diğer bir deyişle atalardan olduğu kabul edilen, anonim olan, toplumların asırlar boyunca edindiği tecrübeler ve gözlemleri belirten kısa, kalıplaşmış, özlü sözlerdir. Zamanın ve tecrübenin süzgecinden geçmiş durumların kısa cümlelerle ifadesi olan atasözleri görüldüğünden daha geniş ve daha derin anlamlar taşımaktadır. Genel olarak pedagoji bilimi yönetimden programa, iletişimden tutuma insanın öğrenmesini, öğrenmeye dayalı düşünme ve davranışlarını konu edinmektedir. Üzerinde ayrıca zihinsel çaba sarf etmeye gerek kalmaksızın doğrudan sözel, duygusal ya da psiko-motor düzeyde ortaya çıkabilen davranışların kaynaklarından birisi de aile ortamında ve diğer çevresel etkileşimle atasözlerinden öğrenilenler, davranışlarımızın temel referanslarındandır. Doküman incelemesi ve içerik analizi tekniğiyle analiz edilen atasözlerinde yer alan pedagojik ifade ve anlamlar belirlenmiş, bu ifade ve anlamlar Eğitim-Öğretim, Eğitim Psikolojisi, İletişim, Planlama ve Yönetim başlıklarında beş kategoride gruplandırılarak pedagojik açıdan yorumlanmıştır. Elde edilen sonuçlara dayalı Bilim Temelli Kültürel Milli Pedagoji Araştırması önerisi geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Atasözleri, Türk Atasözleri, Pedagojik Anlamlar, Kuramlar, Uygulamalar

Pedagogical Meanings in Turkish Proverbs and Their Contemporary Reflections

Abstract

The aim of this research is to determine the pedagogical expressions and meanings in Turkish proverbs and to compare them with contemporary pedagogy theories. It is to be able to criticize a culture-based approach proposal by comparing them. Proverbs are short, stereotyped, concise words that are considered to be from past generations, in other words from ancestors, that are anonymous, that indicate the experiences and observations of societies over the centuries. Proverbs, which are expressions of situations that have passed the filter of time and experience in short sentences, have broader and deeper meanings than they seem. In general, pedagogical science deals with human learning, thinking and behaviors based on learning, from management to curriculum, from communication to attitude. One of the sources of behaviors that can occur directly at the verbal, emotional or psycho-motor level without the need for additional mental effort is the basic references of our behaviors, which are learned from proverbs in the family environment and other environmental interactions. The pedagogical expressions and meanings in the proverbs, which were analyzed with the document analysis and content analysis technique, were determined, and these expressions and meanings were grouped in five categories under the headings of Education-Instruction, Educational Psychology, Communication, Planning and Management and interpreted pedagogically. Based on the results obtained, a Science Based Cultural National Pedagogy Research proposal was developed.

Key Words: Proverbs, Turkish Proverbs, Pedagogical Meanings, Theories, Practices

Atf İçin / Please Cite As:

Yıldırım, B. ve Yıldırım, N. H. (2023). Türk atasözlerinde yer alan pedagojik anlamlar ve çağdaş yansımaları. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(2), 459-475. doi:10.33206/mjss.1180598

Geliş Tarihi / Received Date: 26.09.2022

Kabul Tarihi / Accepted Date: 08.03.2023

¹Bu çalışma, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesinde Doç. Dr. Bilal YILDIRIM tarafından tamamlanan İZU-BAP-1000-39 no'lu "Türk Atasözü ve Deyimlerinde Pedagojik Yaklaşımlar-Bilim Temelli Kültürel Milli Pedagojiye Doğru" adlı proje kapsamında hazırlanmış ve EYFOR XIII (2022) kongresinde özet bildiri olarak sunulmuştur.

² Doç. Dr. - İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü, bildirim61@gmail.com, bilal.yildirim@izu.edu.tr

 ORCID: 0000-0001-6225-5859

³ Doktora Öğrencisi - Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı, nhlyldrm@gmail.com

 ORCID: 0000-0002-5146-2083

Giriş

Yazılı ve sözlü olarak yeni nesillere aktarılan atasözleri; kültürün anlaşılmasını, toplumun daha iyi tanınmasını, böylece o toplumun üyesi olan insanı tanımlamayı sağlayan sözel imgelerdir. Bu sebeple özellikle yeni nesillerin atasözlerini doğru şekilde anlayabilmesi ve sahiplenebilmesi, kültürü ve toplumu anlamada, bunları gelecek nesillere aktarabilmede ve kültürel-toplumsal değerlere uygun yaşamada önemli bir işleve sahiptir (Girmen, 2013, s. 119). Atasözleri anonim özellik taşıyan, o toplumun atalarından kaldığı kabul edilen ve yüzyıllar boyunca yaşanan gözlem ve tecrübelerden, ortak düşünce, tutum ve davranışlardan ve dünya görüşünden oluşan, genel kural niteliği taşıyan kısa, özlü, kalıplaşmış sözlerdir (TDK, 2010).

Atasözleri, sözlü kültürün önemli ürünlerinden birisidir. Milletlerin ortak geçmişleri, ortak değerleri, gelenekleri, düşünceleri, inançları, hayata bakış açıları atasözlerinde özlü biçimde yer almaktadır. Atasözleri, ataların zengin tecrübelerinin, düşüncelerinin sağlam bir mantık süzgecinden geçirilerek söze dönüştürülmesidir (Alkaya, 2006, s. 90; Aksoy, 1988). Atasözleri, tarihin süzgecinden geçmiş, yaşantı ve gözleme dayalı olayların ve olguların kültürlere özgü derin anlamlarını içeren özlü sözlerdir. Neredeyse bütün kültürlerde, atasözü alanında türün halk tanımıyla ilişkili bilgiler vardır. Örneğin, Champion'un (1938) 190 ülkeden 12000 atasözünü içeren geniş çaplı araştırmasında dünya ortak mirası olarak 124 ve daha sonraki araştırmalarda Türkiye ve İskoçya'dan eklemelerle (Başgöz ve Toçoğlu, 2006, s. 85-91) 143 atasözü tanımı yer almaktadır.

Atasözlerinin söyleyeni belli değildir, yani anonimdir. Türk Kültüründe ve dilinde atasözü olarak ifade edilen bu özlü sözlerle, uzun anlatımlar yerine vurgulu, derin anlamlar içeren anlatım ve/veya uyarılar yapılabilmektedir. Örneğin, "*Armut dibine düşer*" atasözünü çocukların gözlemlediği büyüklerine benzer tutum ve davranışlar sergileyeceğine vurgu yapılırken, dolaylı olarak çocuğun ebeveynlerinden aldığı genetik özellikleriyle onlara benzer bir yapıya sahip olacağına işaret edilmektedir. Kültürler arası farklılıklar olmakla birlikte insanlığın ortak anlayışına dönüşmüş çok sayıda atasözüne de rastlamak da mümkündür. Örneğin İngilizce ifade edilen "*Two heads are better than one*" atasözü Türkçedeki "*Bir elin nesi var iki elin sesi var*" atasözünü benzerlik göstermektedir. Yine İngilizcedeki "*A leopard can't change its spots.*" Atasözü Türkçedeki "*Can çıkar buyu çıkmaz, Hüylü buyundan vazgeçmez*" atasözünü hemen hemen aynıdır. Atasözlerinin evrensel mesajlar içerdikleri ve farklı milletlerin atasözlerinin özünde tüm insanlığın ortak mirası olduğu yönünde varsayımlar da vardır (Bayram, 2013, s. 13).

Atasözlerinde eğitim-öğretim, yönetim, iletişim gibi birçok alana vurgu yapan ifade ve anlamlara da rastlamak mümkündür. Bu kavramlar genel olarak pedagoji kavramı içerisinde ele alınabilmektedir. Pedagoji kavramı bilgi, beceri ve tutumların öğrencilere aktarılması felsefesi üzerine kurulmuştur ve genel anlamda öğrenme-öğretme kavramının eş anlamlısı olarak da kullanılmaktadır (Holmes ve Abington Cooper, 2000, s.2-4). Kısaca öğretim sanatı olarak tanımlanabilecek olan pedagoji, çocukları eğitime bilimi olarak da bilinmektedir. Eğitim bir iletişimdir ve iletişimde dil en temel araçtır. Dil düşüncenin ifade vasıtasıdır. Düşünce, akıl, bilgi, buluş insanî anlamda ancak dille anlam kazanabilir. Düşüncenin tüm boyutlarına ulaşılabilmesi için dil gereklidir (Kıran,1984, s. 88).

Eğitimin genel amacı; bireylere yaşam becerileri kazandırmak, mensubu olunan toplumun sosyal ve kültürel özelliklerine ve değerlerine uygun bireyler yetiştirmek ve hayatlarını daha nitelikli ve anlamlı hale getirmektir. Bu bağlamda kültürlerin temelini oluşturan unsurlardan olan atasözlerinin, incelenmesi, öğretilmesi ve eğitim alanında aktif olarak kullanılması önem taşımaktadır. Eğitimde atasözlerinden yararlanmanın, sahip olunan kültürü gelecek nesillere aktarabilmede kilit bir rol oynadığı düşünülmektedir. Böylece atasözleri eğitim ve öğretim süreciyle iç içe olmak durumundadır. Bunun yanında informal öğrenme yoluyla öğrenilen bilgilerin, çoğu zaman deneyim içerdiği ve kendiliğinden oluştuğu için daha kalıcı olduğu bilinmektedir (Çavuş, Topsakal ve Öztuna Kaplan, 2013, s. 16). Livingstone'un belirttiği gibi, informal öğrenme "eğitim kurumlarının müfredatı veya eğitim veya sosyal kurumlar tarafından sunulan kurslar veya atölyeler dışında gerçekleşen anlayış, bilgi veya beceri arayışını içeren herhangi bir faaliyet" olarak tanımlanabilir (Livingstone, 1999, s. 3-5). Informal öğrenme, başta aile içinde olmak üzere, parkta, müzede, hayvanat bahçesinde, akla gelebilecek her türlü ortamda ve her türlü araç ile edinilen bilgiyi içermektedir. Atasözleri de birer informal öğrenme araçlarıdır. Ebeveynler için çocuk yetiştirme açısından önemli yol göstericiler olmalarının yanı sıra çocuklar için hayatı tanıma ve anlamlandırma konusunda önemli rol oynamaktadır. Hayat tek başına deneyimle değil aynı zamanda dil ile öğrenilen bir süreçtir. Atasözleri, ataların birçok tecrübe ve bilgisini içerdiği için yeni nesillere zorlu yaşantıları deneyimlemek durumunda kalmadan da öğrenme imkanı sağlamaktadır. Örneğin; ebeveynlerden duyulan "Nerede hareket, orada

bereket” atasözü, çocuk için “çalışmanın olduğu, boşa vakit geirilmekten kaçınılan durumlarda verimin ve bolluğun artacağı” mesajını taşır. Benzer şekilde “Keskin sirke küpüne zarar” atasözü çocuk için “fke ile eylemde bulunmanın yine öfkelenen kişiye zarar verebileceği” mesajını vermektedir. Anlaşıldığı üzere informal öğrenmede katkılarının yanı sıra atasözleri gizil öğrenmeyi desteklemektedir. Gizil ğrenme; bireylerin öğrenme sürecinde bilinçli bir farkındalıkla katılmadıkları, planlanmayan öğrenme türüdür (Reber, 1989, s. 219). Bu ğrenmenin çoğu, bilinçli karar veya bilinçli farkındalık olmadan her an gerçekleşebilir ve bireyin becerilerini, algılarını ve davranışlarını yapılandırma da önemli bir rol oynar. Bu öğrenmeler otomatik, çağrışımsal ve kasıtsızdır (Kaufman, vd. 2010, s. 322). Çevreden gelen uyarılar kasıtsız şekilde zihne kaydolur ve kişi ihtiyaç ortaya çıkana kadar bu öğrenmenin farkına varılmaz, ancak ihtiyaç durumunda öğrenilen bilginin farkına varılır. Bu uyarılar görsel ve dokunsal olabileceği gibi çoğu zaman işitseldir. Böylece atasözleri işitilerek gizil öğrenme yolu ile ve içselleştirerek informal ortamda birçok bilgi sağlamakta, problem oluşturabilecek durumlara karşı önlem almada bir yol gösterici olabilmekte, hayatı öğrenmeye yardımcı olabilmektedir. Atasözleri, geleneksel kültürlerde nesilden nesile aktarılan ve öğüt niteliği taşıyan söz bekleridir. Eğitim ise, bireylerin bilgi, beceri ve değerlerini kazanmalarını sağlayan bir süreçtir. Atasözleri ve eğitim arasındaki ilişki, öğrencilerin değerlerini ve düşünce tarzlarını şekillendirmede önemli bir role sahiptir.

Atasözleri, genellikle öğüt niteliği taşıyan, basit ama anlamlı sözlerdir. Bu sözler, birçok kez kullanıldıkları için, hafızada kalıcılıkları yüksektir. Bu nedenle, atasözleri eğitimde de önemli bir yere sahiptir. Eğitimde atasözleri, öğrencilerin düşünce tarzlarını şekillendirmelerine ve davranışlarını düzenlemelerine yardımcı olur. Örneğin, "Azimle işe başlayan, işini yarlamış sayılır" gibi bir atasözü, öğrencilere çalışma disiplini ve azimle işe sarılmaları gerektiğini ğtler. Atasözleri, eğitimde öğrencilerin değerlerini ve karakterlerini şekillendirmede de önemli bir role sahiptir. Örneğin, "Eşek hoşaftan ne anlar, tuzlu yemeği bilir" gibi bir atasözü, öğrencilere insanların farklı yeteneklere ve ilgi alanlarına sahip olduğunu ğretir. Bu ğt, öğrencilerin birbirlerine sayđı duymalarını ve farklılıklarını kabul etmelerini sağlar. Atasözleri, eğitimde öğrencilerin ahlaki gelişimine de katkı sağlar (zcan, 2016). Örneğin, "Dost acı söyler" gibi bir atasözü, öğrencilere dürüstlük ve samimiyetin önemini ğretir. Ayrıca, "Ağaç yaşken eğilir" gibi bir atasözü, öğrencilere kk yaşta edindikleri davranış alışkanlıklarının ileriki yaşamlarına yansıyacağını hatırlatır. Atasözleri, eğitimde öğrencilerin dil becerilerini de geliştirmede önemli bir rol oynar. Atasözleri, ğrencilere dil bilgisi kurallarını ve kelime dağarcığını ğretir. Ayrıca, atasözleri öğrencilerin kelime dağarcığını genişletmelerine de yardımcı olur (Yıldırım, 2015).

zcan (2016) tarafından yapılan bir araştırmaya göre, atasözleri eğitimde sıklıkla kullanılmaktadır. Atasözleri, ğrencilere derslerdeki konuları daha kolay anlamalarını sağlar. Ayrıca, atasözleri öğrencilere öğrenme sürecinde rehberlik eder. Atasözleri ğrencilerin düşünce becerilerini de geliştirir. Bu nedenle, öğretmenler atasözlerini derslerinde sık sık kullanmalıdır (Taşkın, 2017). Atasözleri, ğrencilerin kültürel kimliklerini korumalarına da yardımcı olur. Geleneksel kültürlerde kullanılan atasözleri, öğrencilere kültürel miraslarını öğrenmelerini ve korumalarını sağlar. Bu nedenle, atasözleri eğitimde kültürler arası anlayışı da destekler (Yıldırım, 2015). Bununla birlikte, eğitimde kullanılan atasözlerinin seçimi de önemlidir. Atasözleri, ğrencilerin yaşadıkları çağa ve topluma uygun olmalıdır. Ayrıca, atasözlerinin kullanımı öğrencilerin yaş ve gelişim düzeyine uygun olmalıdır. Örneğin, daha basit ve anlaşılır atasözleri ilkokul öğrencilerine daha uygunken, daha kompleks ve anlaşılması zor atasözleri lise öğrencilerine daha uygun olabilir (zcan, 2016).

Yapılan literatür taramasında atasözlerinin farklı alanlarla ilişkisi, katkısı ve önemi ile ilgili araştırmaların yapıldığı görülmektedir (Arısoy, 2016, s. 127-138; Bulut, 2013, s. 559; Clifford, 1999; Gerekten ve Gülmez, 2019, s. 182; Gorham, 1956; Kyiileyang, Debrah ve Williams, 2017, s. 222-236; Nizamaddinovna, 2021, s. 66-68; zkan ve Gündoğdu, 2011, s. 1133; Rasul, 2015, s. 53-62; Saban, 2014, s. 37-54; Sağlam, 2001, s. 45-51; Simon, 2018, s. 38-59; Taşdelen, 2000, s. 2-12). Ancak kavramsal ve kuramsal anlamda pedagojik anlamları belirlemeye ve buna dayalı öneri geliştirmeye yönelik bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu araştırmada Türk atasözlerinde yer alan pedagojik ifadelerin ve anlamların açığa çıkarılması ve ağdaş pedagoji kuramlarıyla karşılaştırılarak kültür temelli bir yaklaşım önerisinin geliştirmesi amaçlanmaktadır.

Yöntem

Araştırma verilerine kaynaklık edecek dokümanların toplanıp tematik içerik analiziyle analiz edildiği için bu araştırma genel tarama modelinde nitel bir araştırmadır. Doküman analizi, belli bir amaca dönük olarak kaynakları bulma, okuma, not alma ve değerlendirme işlemlerini kapsamaktadır (Karasar, 2005). Bu

araştırma dâhilinde Türk Dil Kurumu onaylı Atasözleri sözlüğü taranmış ve pedagojik kavramlar ve anlamlar analiz edilmiştir. Araştırmaya dahil edilen atasözleri Türk Dil Kurumu tarafından onaylı eserlerde yer alma kriterlerine göre seçilmiştir. Atasözlerinin belirlenmesinde Google Scholar ve ScienceOpen veri tabanları aracılığıyla literatür taraması yapılmıştır ayrıca Türk Atasözleri ve Deyimleri (Köprülü, 1934), Türk Atasözleri ve Deyimleri Sözlüğü (Ergin, 1972), Türk Deyimleri ve Atasözleri Sözlüğü (Gürçağlar, 1978), Türk Atasözleri Antolojisi (Makal, 1983), Türk Atasözleri ve Deyimleri Ansiklopedik Sözlük (Topçu, 1986) ve Türk Atasözleri (Yavuz, 2000) kitapları doküman incelemesi tekniğiyle incelenmiştir. Doküman incelemesi; araştırılan olgular hakkında bilgiler içeren materyallerin incelenmesi yolu ile gerçekleştirilen analiz türüdür (Yıldırım ve Şimşek, 2016). İçerik analizi tekniğiyle analiz edilen atasözlerinde yer alan pedagojik ifade ve anlamlar belirlenmiş ve gruplandırılmıştır. İçerik analizi; verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirme ve anlaşılır biçimde yorumlamayı kapsayan analiz yöntemidir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Türk Dil Kurumu onaylı atasözleri kitapları elde edilmiş ve ilgili kitaplardaki atasözleri alfabetik sırayla taranmıştır. Eğitim Bilimleri alanında her ana bilim dalına ilişkin anlam ve ifadeler ilgili alandaki bilgilerle ilişkilendirilmiş ve yorumlanmıştır.

Bulgular

Genel taramayla belirlenen ve doküman analizine dayalı tematik içerik analizi tekniğiyle pedagojik açıdan dikkat çekici anlamlar içeren 114 adet atasözünü ele alınmıştır. Atasözleri, pedagojik olarak anlamları dikkate alınarak pedagoji ile ilgili literatürde birçok yayında yer alan temalar dikkate alınarak “eğitim-öğretim”, “eğitim psikolojisi”, “iletişim”, “planlama” ve “yönetim” olmak üzere 5 ana tema altında incelenmiştir.

Eğitim-Öğretim

Eğitim ve öğretim sürecinde, atasözleri öğrencilerin dil becerilerinin geliştirilmesi, kelime hazinelerinin zenginleştirilmesi ve kültürlerini tanımasını açısından büyük önem taşımaktadır. Korkmaz ve diğerleri (2019), Türkçe öğretiminde atasözlerinin kullanımının öğrencilerin kelime hazinesini genişlettiğini, anlama becerilerini geliştirdiğini ve öğrencilerin öz güvenini artırdığını belirtmektedir. Ayrıca, öğrencilerin öğrenme sürecinde, atasözleri ve deyimlerin kullanımı, öğrenme sürecinde eğlenceli bir faktör oluşturarak öğrencilerin motivasyonunu artırabilir. Eğitim-öğretim teması altında dahil edilen atasözleri, eğitim-öğretime ana temasına uygun olarak yorumlanmıştır.

Bakarsan bağ, bakmazsan dağ olur. Öğrenci nasıl yetiştirilirse öyle davranır. Öğrencinin başarılı olabilmesi için iyi eğitim verilmelidir. Gerekli olan ve ihtiyacı olan bilgi, beceri ve anlayış uygun zamanda gereği gibi kazandırılmaz ise o kişinin ileriki yaşamında olması gereken davranış beklenemez. Yapılandırmacı öğrenme kuramına dâhil edilmektedir. Yapararak-yaşayarak öğrenme.

Çobanın gönlü olursa, tekedan yağ çıkarır. Öğrenciler ne kadar isteksiz olursa olsun kararlı bir öğretmen herkese öğretebilir. Aynı şekilde öğretmen isteksiz olursa öğrenciler o derece körelir. *Sosyal etkileşimcilik* kuramı ile açıklanabilir. Motivasyona sebep olacak etkenler oluşturulursa insanlar en zor olanı, olmamış gibi görüneni bile yapabileme çabası içerisinde olabilirler.

Demir tavında dövülür, dilber çağında. Eğitimde kritik dönemleri yansıtmaktadır. Belli eğitim-öğretim gereklerinin belirli gelişim dönemlerinde edinilmesi gerekliliği anlaşılmaktadır. *Bilişsel gelişim* kuramına dahil edilmektedir.

Dervişin fikri ne ise, zikri odur. Fikirlerimiz eylemlerimizin temelini oluşturur. Bu nedenle eğitimciler fikirleri doğrultusunda hareket ederler. *Davranışçı kuram* ile açıklanabilir. Kişi inandığını, ihtiyacı olanı arama eğilimindedir.

Eskiye rağbet olsaydı, bit pazarına nur yağardı. Eğitimde yenilikleri takip dilmesinin ve güncel uygulamalara göre yenilikçi adımlar atılmasının gerekliliğine vurgu yapılmaktadır. *Yeniliklerin yayılması* kuramı ile ilişkilendirilmektedir.

Güneş girmeyen eve doktor girer. Öğretenden mahrum olan toplum cahillik hastalığına yenik düşer. Bu nedenle toplumda öğretmenlere değer verilmelidir. *Yapılandırmacı öğrenme* kuramı içinde ele alınabilir. Bilime ve anlayışa vurgu yapılmaktadır.

Hatasız kul olmaz. Herkes her işte hata yapılabilir. Önemli olan hatalardan ders çıkarmak ve öğrenmektir. Çoğu zaman hatalar öğrenme fırsatı oluşturur. *Davranışçı kuram* ile açıklanabilir. Öğrencinin hata yapabileceği baştan kabul edilmeli ve hatalardan ders çıkarabilmesine ortam hazırlanmalıdır. Sınıf

Yönetimi açısından ele alındığında *önleyici disiplin* yaklaşımının önemi ön plana çıkmaktadır. Ayrıca öğrenmenin yaşantıyla daha kalıcı olabileceği, insanların hata yaparak öğrenebileceği, affediciliğin ve yapıcı düzeltmenin önemine vurgu yapılmaktadır.

Her düşünüş bir öğreniş. Kişi her yanlış davranışın acı sonucundan bir ders alır. Bu ders ile birey daha tecrübeli hale gelir. Böylece benzer ya da farklı bir deneyim karşısında birey çok daha makul, doğru kararları alabilen ve gerektiğinde eyleme geçebilen biri haline dönüşebilir. Bu durum da *yaşam boyu öğrenme* kuramı ile açıklanabilir.

Her inişin bir yokuşu (her yokuşun bir inişi) vardır. İşi bozulan kişi üzülmemelidir. Her inişin bir yokuşu olduğu gibi, bozulan işin düzelmesi, düşmenin kalkması da vardır. *Sosyal öğrenme kuramı* çerçevesinde ele alınabilir. Sürekli ve düzenli çalışmaya vurgu yapılmaktadır.

Her kapının bir anahtarı vardır. Her güç işi çözecek bir yol vardır. Doğru kararların alınması ve gereken eylemlerin yapılması konusunda vurgu içermektedir. Bu durumda atasözü *rasyonel karar verme* yaklaşımı çerçevesinde ele alınabilir. Her problemin bir çözümü ve uygun bir yöntemi mutlaka bulunabilir.

Her yiğidin bir yoğurt yiyişi vardır. Eğitim tek bir alan içermediği için farklı alanların farklı öğretim yöntemleri olabilir. Öğretmenlerin de ders işleme şekilleri değişebilir. *Bireysel farklılıklar* kuramı açısından ele alınmaktadır. Yöntemlerde farklılaşma olabilir ancak hedeften uzaklaşılmalıdır.

Herkes davul çalar, ama tokmağı makama uyduramaz. Eğitim bilgi birikimi gerektiren bir meslektir. Herkes öğretmen olabilir ancak iyi birer eğitimci olamaz. Yine *bireysel farklılıklar* kuramı çerçevesinde değerlendirilmektedir. Tecrübe ve beceriye vurgu yapılmaktadır.

Sabır acı ise de meyvesi tatlıdır. Öğrenmenin zaman zaman zorlayıcı bir süreç olduğu göz önüne alındığında bu sürecin devamında edinilen bilgi ve deneyimlerin iyileştirici, önleyici, geliştirici etkileri olabileceği anlaşılmaktadır. *Öğretmenin niteliği* ile doğrudan ilişkilidir. Davranışçı kuram ile açıklanabilir.

Sanatı ustadan görmeyen öğrenmez. Her sanatın birtakım incelikleri vardır. Bunun yanında alınan eğitimin, o alanda-beceride ustalaşmış kişiler tarafından alınmasının önemi olarak yorumlanabilir. *Davranışçı öğrenme kuramı* çerçevesinde değerlendirilmektedir.

Su bulanmayınca durulmaz. Bir konu, türlü çekişmelerden sonra aydınlığa kavuşur, yoluna girer. Pedagojik açıdan değerlendirildiğinde yeni öğrenmeler eski bilgileri sorgulatabilir ancak sonucunda özgün fikirlerin ortaya çıkması muhtemeldir. Tüm öğrenme kuramlarına dahil edilebileceği gibi sosyal *etkileşimcilik kuramı* ile de yakından ilişkili olduğu anlaşılmaktadır.

Topalla gezen, aksamayı öğrenir. Kusurlu kimselerle düşünüp kalkanlar, onlardan kötü huy kaparlar. *Sosyal etkileşimcilik* kuramı ile ilişkilidir.

Ustanın çekici bin altın. Birçok kimsenin uğraşıp yapamadığı bir işi, uzman, küçük bir dokunuşuyla yapıverir. Bir işte uzmanlaşmanın değeri ön plana çıkarılmaktadır. Bu durumda tüm öğrenme kuramlarına dahil edilebilir. *İşi ehline* yaptırmak gerekir. Eğitimde öğretmenliğinin önemine vurgu yapılmaktadır.

Yarım hekim candan eder, yarım hoca dinden eder. Bir iş, uzmanına yaptırılmaz ise istenilen gibi değil, ters sonuç verebilir. Benzer şekilde öğrenme kuramlarının genel çatısı altında değerlendirilebilir. *İşi ehline* yaptırmak gerekir.

Yoldan giden yorulmaz. Bir işi yoluyla, yöntemiyle yapan güçlük çekmez. Aynı zamanda bilgiye ulaşmak için doğru çabanın önemi de anlaşılabilir. Bilgiyi işleme kuramı ile ilişkilendirilmektedir. *Bilime ve bilimsel yöntem*e güvene vurgu yapılmaktadır.

Zorla güzellik olmaz. Kişiyi, beğenmediği şey zorla beğendirilemez. Bireylerin tercihleri ve yönelimleri dışında kalan zorlamalar ve dayatmaların olumsuz yönü vurgulanmaktadır. *Gönüllülük esasının* vurgulandığı bu atasözü sosyoloji bilim dalı çatısı altında gönüllülük ilkesi ile açıklanmaktadır. Bu sebeple çocuğa öğrenmesi gerekenin sevdirmesi önemlidir.

Eğitim Psikolojisi

Atasözleri, öğrenme sürecinde bellek yönetimi, öğrencilerin motivasyonu, bilişsel esneklik, problem çözme becerileri gibi psikolojik süreçleri etkileyebilir. Örneğin, atasözleri öğrencilerin belleklerinde yer edebilir ve daha sonra hatırlanabilir olması için bir çerçeve oluşturabilir (Roodenrys ve Arkin, 2010). Atasözleri aynı zamanda öğrencilerin problem çözme becerilerini geliştirmelerine yardımcı olabilir (Boulton ve Smith, 2016). Bir atasözü örneğin, öğrencilere bir sorunu çözmek için farklı bir perspektif sunabilir ve böylece

problem çözme yeteneklerini geliştirebilir. Bu tema altında incelenen atasözlerinden eğitim psikolojisine uygun çıkarımlarda bulunulmuştur.

Kişi kiminle arkadaşlık ederse ondan etkilenir, huy kapar. Atasözü mecaz yönünden ziyade direkt olarak cümlenin anlamı değerlendirilmektedir. Kişinin en fazla zaman geçirdiği ve kendine yakın bulundurduğu kişilerden etkilenebileceği vurgulanmaktadır. Bu atasözü de *sosyal öğrenme kuramının* içeriğini yansıtmaktadır.

Baba himmet, oğlum hizmet. Bu atasözü ödülün performansa bağlı olarak verileceğine vurgu yapmaktadır. Bu durumun tersi de düşünülebilir. Ödüllendirilen davranışın tekrarlanma ihtimali daha yüksektir. *Davranışçı öğrenme kuramı* ile doğrudan ilişkilidir.

Ağaca çıkan keçinin dala bakan oğlağı olur. Atasözü gelişim ve öğrenmede kalıtımın etkisine vurgu yaparken aynı zamanda çocukların çevresel olarak da öncelikle en yakın çevresinden etkilenecek zihinsel ve duygusal yapılarının şekillenebileceği vurgulanmaktadır. *Sosyal etkileşimcilik* kuramı ile açıklanmaktadır.

Ağaç yaş iken eğilir. Atasözünde genel olarak küçük yaşlarda eğitimin önemine vurgu yapmakla birlikte daha çok gelişimde kritik dönemlere işaret etmektedir. *Psikososyal gelişim* kuramı ile açıklanabilir.

Ak koyunun kara kuzusu da olur. Ebeveynlerin, öğretmenlerin ve liderlerin kötü yanlarının da olabileceğine vurgu yapılmaktadır. Bunun yanında her bireyin farklı özelliklere sahip olduğu, iyi sanılanın kötü, kötü sanılanın iyi çıkabileceği anlamlarını da içermektedir. Bu sebeple planlı ve programlı olmak, sadece görünen değil görünmeyen problemlere ilişkin de öngörü sahibi olmak konusunda uyarı içermektedir.

Akıl akıldan üstündür. Atasözünde bireylerin genetik özelliklerinin farklılığına, dolayısıyla potansiyelinin farklılığına vurgu yapılmaktadır. Diğer taraftan, bu atasözüyle yönetimde karar alırken ilgili herkesin bilgi, görüş ve önerilerine yer verilmesinin daha sağlıklı bir işleyişin elde edilebileceği mesajını vermektedir. Yine *bireysel farklılıklar* kuramı çerçevesinde ele alınabilir.

Akıl yaşta değil baştadır. Tecrübe sahibi olmak değerlidir ancak bu tecrübeleri hayata uygun şekilde değerlendirebilmek daha önemlidir. Bu durumda atasözü *bilgiyi işleme kuramına* uygun görülmektedir.

Aklın yolu birdir. Eğitimde, araştırmada kısaca her işte işin, eylemin gerektirdiği yapıyla biçiminin akıl ile yani bilimsel bakış açısıyla yapılması gerektiği öne çıkmaktadır. Aynı zamanda *bilimsel yöntemin önemine* güçlü bir vurgu vardır.

Arabanın ön tekeri nereden geçerse arka tekeri de oradan geçer. Liderin/öğretmenin/ebeveynin tutum ve davranışlarının çalışanlara/öğrencilere/çocuklara örnek olacağına vurgu yapılarak dürüst ve yol gösterici bir lider, doğru bilgi veren, uygun örnek olabilen bir öğretmen ve çocuğunun davranmasını istediği biçimde davranan bir ebeveyn olmanın önemine dikkat çekilmektedir. Tüm öğrenme kuramları ile açıklanabileceği gibi *sosyal öğrenme kuramı* altında anlamlı bulunmaktadır.

Asıl azmaz, bal kokmaz (kokarsa yağ kokar, çünkü aslı ayrandır). Bu atasözü ile pedagojik açıdan hem kişilik hem de alınan eğitim açısından sağlam temellere sahip olması, ilerleyen gelişim dönemlerinde herhangi bir durum karşısında kendisi olarak tepki verebileceği yorumu yapılabilir. *Etolojik kuram* ile açıklanabilmektedir. Bireyin genetik özellikleri de çok önemlidir.

Bakmakla usta olunsa köpekler kasap olurdu. Yaparak yaşayarak öğrenme daha etkilidir. *Davranışçı öğrenme* kuramı ile açıklanmaktadır.

Bal demekle ağız tatlanmaz. Yaparak-yaşayarak öğrenmeye vurgu yapılmaktadır. Adından söz ettirip başarılı olmak için söylemekten çok yapmak gerekir. Bunun yanında sözlerin yanı sıra eyleme geçmenin ve davranışlar ile yapılan işin ortaya konmasının önemi vurgulanmaktadır. Bu bağlamda *davranışçı kuram* ile açıklanabilir.

Beş parmak bir değil. Eğitimde bireysel öğrenme önemlidir. Her çocuk aynı sürede ve aynı yöntemle öğrenemeyebilir. Bu nedenle başarı farkı da normaldir. *Bireysel farklılıklar kuramı* dahilinde ele alınmaktadır.

Bilmemek ayıp değil, sormamak ayıptır. Öğrenmek her durumda önemlidir. Kimse bilmediği için çekinmemeli öğrenmeye çalışmalıdır. Öğrenciler öğrenmeyi öğrenmelidir. Tüm öğrenme kuramları çatısı altında ele alınabilir.

Bir adama kırk gün deli dersin deli olur. Öğrencilere ne anlatılırsa onu öğrenirler ve öğrendiklerine göre davranırlar. *Bilişsel öğrenme kuramı* altında değerlendirilebilir.

Bir elin nesi var, iki elin sesi var. Eğitim bir takım işidir. Tüm paydaşlar birlikte çalışmalıdır.

Bir musibet bin nasihatten yeğdir. Yapararak yaşayarak öğrenme daha kalıcı olur. *Davranışçı öğrenme kuramı* altında anlamlı görülmektedir.

Boynuz kulağı geçer. Öğretmenler her zaman kendilerinden daha iyi öğrenciler yetiştirmek için çaba sarf ederler.

Can çıkmayınca huy çıkmaz. Öğrencilerin yetişme çağında aldıkları eğitim karakterlerinin oluşumunda çok etkilidir. Bu nedenle kritik dönemlerde verilecek eğitim ile öğrencilerin ömür boyu sahip olacakları kişilik özelliklerinin temeli atılır. *Benlik kuramı* altında ele alınabilir.

Çocuğa iş buyuran, ardınca kendi gider. Liyakatin önemini vurgular. İşin ehli olmayan kişilerin görev aldığı işler başarısız olur. Eğitim de işini hakkıyla yapan kişilere emanet edilmelidir ki gelecek nesil daha iyi işler başarabilsin. *Psikososyal gelişim kuramı* ile açıklanabilir.

El elden üstündür. Eğitimde farklı yöntemlerden faydalanmak gerekmektedir. Eğitimciler diğerlerinin uygulamalarını da inceleyip kendilerine uyarlamalıdır. Böylece sürekli gelişim sağlanır ve çeşitlilik olur. *Bireysel farklılıklar kuramı* altında değerlendirilebilir.

Gönülsüz aş ya karın ağrıtır ya baş. Eğitim özveri isteyen bir iştir. Özenle yapılmadığında sonuçları nitelikli olmaz. Sadece geçim sağlamak için yapılan bir iş olarak görülürse çıktıkları verimsiz olur. Yine *gönüllülük ilkesi* dahilinde ele alınmaktadır.

Her ağaçtan kaşık olmaz. Özelliği bulunan bir iş için herhangi bir kimse ve herhangi bir şey kullanılmaz. *Bireysel farklılıklar kuramı* altında değerlendirilebilir.

Her koyun kendi bacağından asılır. Değerlendirme eğitimi değerlendirmek için kullanılan kontrol mekanizmalarından birisidir. Bireysel değerlendirmeler olduğu için herkes kendi bilgisiyle sınanır. *Bireysel farklılıklar kuramı* altında değerlendirilebilir.

Huylu huyundan vazgeçmez. Bir huy edinmiş olan kişiyi bu huydan vazgeçirmek için ne kadar uğraşılırsa boştur. *Benlik kuramı* altında ele alınabilir. Kalıtımın önemine vurgu yapılmaktadır.

İnsan yedisinde ne ise yetmişinde de odur. Bireylerin mizaç özelliklerine vurgu yapılmaktadır. Mizaç özelliklerinin kalıcı olduğu, diğer kişilik özellikleri ve tercihler üzerinde belirleyici olabileceği anlaşılmaktadır. Yine *benlik kuramı* altında ele alınabilir.

Kedinin usululuğu sıçan görünceye kadar. Temelde kişilik özelliği olarak girişken ve atılgan bireylerin tepkisiz ve sessiz kalmalarının ancak kışkırtıcı ve zorlayıcı bir deneyime kadar olduğu anlaşılmaktadır. Genel olarak *kışkırtıcı ve zorlayıcı kuramları* altında değerlendirilebilir. Kalıtıma vurgu yapılmaktadır.

Körle yatan şaşı kalkar. Kötü kimseyle düşüp kalkana az çok kötü huy bulaşır. *Sosyal etkileşimcilik kuramı* altında değerlendirilmesi anlamlı bulunmaktadır.

Kuşkulu uyku evin bekçisidir. Ufak bir tıkırtıdan uyanacak kadar hafif uyuyan ve tetikte olan kimse, evin bekçiliğini iyi yapıyor demektir. Bu durum pedagojik açıdan değerlendirildiğinde herhangi bir probleme karşı tetikte olan veya öngörülü olan bireylerin yaşayacağı problemlerin en aza inebileceği anlaşılmaktadır. Genel olarak *öğrenme kuramları* altında ele alınabilir.

Mayasız yoğurt tutmaz. Çok para kazanabilmek için, az da olsa, elde bir sermaye olması gerekir. Bunun yanında belirli alanlarda belirli yeteneklerin gerekliliğini vurgulamaktadır. Yetenek-meslek örtüşmesinin önemi üzerinde durulmaktadır.

Oğlan dayıya, kız halaya çeker. Oğlan çocuğun yüzü de huyu da dayısına, kız çocuğununki ise halasına benzer. Bu atasözü ile genetik yapının önemi vurgulanmaktadır. Bu yapı zeka gelişimi, mizaç gibi unsurlar üzerinde etkili olabilmektedir. *Etolojik kuram* ile açıklanabilir.

Otu çek, köküne bak. Bir kişinin kimliğini, nasıl birisi olup olmadığını öğrenmek için soyunu sopunu bilmek ve tanımak gerekir. Yine *etolojik kuram* altında değerlendirilmesi uygun görülmektedir. “Etoloji, evrim süreçlerinin türe özgü davranışları nasıl şekillendirdiğini inceleyen bilim dalıdır. İnsan

davranışlarının biyolojik temellerine vurgu yapar. Gelişimde kritik dönemlerin ve hassas dönemlerin etkili olduğunu savunur”.

Sen işten korkma, iş senden korksun. Bir işi başarmada azim, kararlılık ve cesaret çok önemlidir.

Siyah inekten beyaz süt sağılır. Görünüşe değil özdeki cevhere bakılmalıdır.

Sütle giren huy, canla çıkar. Kişinin küçükken edindiği huy, ölünceye değin sürer. Genetik soya çekime vurgu yapılmaktadır.

Üzüm üzüme baka baka kararır. Her zaman bir arada bulunan, arkadaşlık eden kimseler, birbirlerine huy aşılarlar. *Sosyal etkileşimcilik ve sosyal öğrenme kuramları* ile yakında ilişkili görülmektedir.

İletişim

İletişim ve atasözleri arasındaki ilişki, dilin kültürel yönünü ve ifade edilen mesajların anlamlarını daha iyi anlamamıza yardımcı olabilir. Atasözleri, birçok kültürde yüzyıllar boyunca kullanılan sözlü geleneklerdir ve genellikle toplumun değerlerini, inançlarını ve deneyimlerini yansıtır. İletişim sürecinde kullanıldıklarında, atasözleri mesajların daha etkili bir şekilde aktarılmasına yardımcı olabilir ve iletişim engellerini aşabilirler (Ramirez, Urdaneta ve Hernandez, 2016). İletişim teması altında dahil edilen atasözleri iletişim perspektifinde yorumlanmıştır.

Atılan ok geri dönmez. Plansız, programsız ve düşüncesizce yapılan işlerin ağır sonuçlar getirebileceği anlatılmaktadır. Bir sözü söylemeden önce nelere yol açabileceği çok iyi düşünülmelidir.

Az söyle, çok dinle. Dinlemek, öğrenmenin güzel bir yoludur. Kulak vererek dinleyen insan pek çok şey öğrenebilir. Genel olarak öğrenme kuramları çerçevesinde değerlendirilebilir.

Bıçak yarası geçer, dil yarası geçmez. Bıçak ya da herhangi bir silâhın açtığı yara bir süre sonra iyileşebilir. Ancak herhangi bir kırıcı, incitici sözün kişilere duygusal etkisinin çok daha yıpratıcı olabileceği vurgulanmaktadır.

Bir selâm bin hatır yapar. Dinimizin bir emri olan selâm, bir bilgi ve sevgi belirtisidir. Gönül yapmanın, yumuşak huylu olmanın ve kibar davranmanın önemine vurgu yapılmaktadır.

Boğaz dokuz boğumdur, sekiz kere yutkun bir kere söyle. Bir söz düşünülüp taşınılmadan, ölçülüp tartılmadan, doğuracağı sonuçlar hesaplamadan, düzeltmeden söylenmemelidir.

Bülbülün çektiği dili belâsıdır. İlerisi düşünülmeden söylenen sözlerin, yapılan eylemlerin yıkıcı olabileceği hakkında uyarıda bulunan bir atasözüdür. Bu bağlamda bireylerin konuşmadan ve eyleme geçmeden önce düşünmesi ve makul kararı alması anlamında değerlendirilebilir. Eğitimde iletişim en temel etkidir.

Çağırılan yere erinme, çağırılmayan yere görünme. İyi bir yönetici ne zaman nerede olması gerektiğini, neye müdahale etmesinin yararlı veya zararlı olabileceğini iyi bilmelidir. *Liderlik kuramları* çerçevesinde değerlendirilebilir.

Hayvanlar koklaşa koklaşa, insanlar söyleşe söyleşe. İnsan ilişkilerinin temeli iletişimdir. Yöneticiler de etkili iletişim becerilerine sahip olursa örgütte yaşanan sorunları daha kolay çözerler. *Eğitim, yönetim ve liderlik kuramları* dahilinde ele alınabilir.

İki dinle bir söyle. Çok konuşmak doğru değildir. Çok konuşan, gereksiz, yanlış sözler söyleyebilir. Bu bağlamda bireylerin dinleme becerilerine vurgu yapılmaktadır.

Komşun kör ise sen kıpa bak. Kişi, çevresindeki insanları kışkıandıracak durumlardan sakınmalı, onlarda bulunmayan şeylere sahip olsa bile onlar gibi yaşamalıdır. Uyumlu olmaya vurgu yapılmaktadır.

Önce düşün, sonra söyle. İyice düşünmeden söylediğimiz sözlerden dolayı sonradan pişmanlık duyduğumuz, keşke söylemeseydim dediğimiz çok olur. Bu durumda pedagojik açıdan değerlendirildiğinde eyleme geçilmeden önce koşulların değerlendirilmesi, makul bir düşünme sürecinden geçilmesinin önemi vurgulanmaktadır.

Söz var iş bitirir, söz var baş yitirir. Sözün insan üzerindeki etkisi tartışılmaz. Söylenilen sözlerin eylemler kadar etkili olabildiği vurgulanmaktadır. Bu bağlamda kullanılan sözcüklerin özenle seçilmesi gerektiği anlaşılmaktadır. İletişimin etkililiğine vurgu yapılmaktadır.

Sözünü bil, pişir; ağzında der, devşir. Söyleyeceği sözün ne anlam taşıdığını ne gibi sonuçlara yol açacağını düşünmeli; derleyip toparlamalı, ondan sonra söylemelidir insan.

Tatlı dil yılanı deliğinden çıkarır. Atasözü iletişimin gücünü ön plana çıkarmaktadır. Bu eğitim sürecinde öğretmenin öğrenciyle olumlu ve onun anlayabileceği bir iletişim düzeyi ile öğretimi yapılandırıldığında dersten ve okuldan soğuyan ya da ilgi duymayan öğrencileri derse ve okula yönlendirmede ne kadar etkili olabileceğine işaret etmektedir. *Sullivan ilişkiler kuramı* ile açıklanabilir.

Planlama

Planlama ve atasözleri ilişkisi, özellikle iş dünyasında, yönetim süreçlerinde ve kişisel gelişim alanında önemli bir konudur. Atasözleri, planlama ve strateji geliştirme süreçlerinde farklı bir perspektif sunarak, karar verme sürecinde etkili olabilir. Birçok atasözü, planlama sürecinde dikkate alınması gereken faktörlere işaret eder. Atasözleri ayrıca, planlama sürecinde stratejik düşünmeyi teşvik eder. Planlama teması altına dahil edilen atasözleri planlama ve zaman yönetimi perspektiflerine göre yorumlanmıştır.

Ayağını yorganına göre uzat. Her duruma karşı tedbirli olunması gerektiği ve dengeli bir hayat biçimi benimsenmesi gerektiği anlamını içerir.

Acele ile menzil alınmaz, Acele işe şeytan karışır. Atasözleri araştırmayı, analizler yapmayı ve planlama yaparak işi yolu ve yöntemine uygun olarak yapmayı ön plana çıkarmaktadır. *Bilimsel yaklaşımı* benimseme ile yakından ilişkili olduğu anlaşılmaktadır.

At binenin, kılıç kuşananın. Benzer şekilde çalışanların/öğrencilerin/çocukların yeteneklerinin doğru belirlenmesi ve yeteneklere uygun yönlendirilmesi gerektiği anlamını içermektedir. Aynı zamanda iyi planlama ile işe zamanında başlamanın önemine vurgu yapılmaktadır.

Bugünün işini yarına bırakma. Eğitimde zaman önemlidir. Her şey vaktinde öğrenilmeli ve kritik yaşlara göre planlama yapılmalıdır. *Erteleme davranışının* zararlı olabileceğine vurgu yapılmaktadır.

Fırsat her vakit ele geçmez. Ele geçirilen imkân veya durumdan en iyi biçimde yararlanmak gereklidir. Çünkü insanın karşısına çok seyrek çıkar. *Zaman yönetimi* kuramına vurgu yapılmaktadır.

Geç olsun da güç olmasın. Öğrenmek için her zaman vakit vardır. Yaşam boyu öğrenme kuramı ile ilişkilendirilmektedir. İşin usulünce ve gereğince yapılması. Planlama ve sabırla işin gereğince yapılması gerektiği ön plana çıkarılmaktadır.

Her şeyin vakti var, horoz bile vaktinde öter. Her şey zamanında yapılmalıdır. Zamanı gelmeden yapılmaya kalkılırsa başarı elde edilemez. *Gelişim ve öğrenmede kritik döneme, olgunlaşma* sürecine vurgu yapılmaktadır. Örnek olarak, her meyve mevsiminde olgunlaşır.

İşini kış tut da yaz çıkarsa bahtına. Bireylerin problem çözme konusunda öngörülü olabilmesi vurgusu anlaşılmaktadır. Herhangi bir problemi öngörebilen birey, problem ortaya çıkmadan önce alacağı tedbirle problemin yıkıcılığını en aza indirebilir. Tedbirli olmaya vurgu yapılmaktadır. *Stratejik planlama* anlayışının temelini oluşturmaktadır.

Karıncadan ibret al, yazdan kışı karşılar. Kişi çalışıp kazanabildiği zamanı boş geçirmemeli, çalışmayacağı günler için geçimini sağlayacak varlık edinmelidir. Aynı zamanda **sosyal öğrenme kuramı** ile de ilişkili olduğu anlaşılmaktadır.

Merdiven basamak basamak çıkılır. En yüksek yere, yavaş yavaş yükselerek çıkılır. *Sıralı ve aşamalı çalışmaya* vurgu yapılmaktadır.

Sayı gün tez geçer. Sayısı belli olan, bir işin yapılması için önemli ve az görülen belirli zaman süresi çok çabuk geçer. *Zaman yönetiminin* önemine vurgu yapılmaktadır.

Yönetim

Yönetim ve atasözleri arasında da yakın bir ilişki vardır. Atasözleri, yönetim süreçlerinin farklı aşamalarında kullanılabilir ve yönetim becerilerinin geliştirilmesine katkı sağlayabilir. Atasözleri aynı zamanda yöneticilerin liderlik becerilerini de geliştirebilir. Yönetim teması altında atasözleri yönetim ve liderlik açılarından yorumlanmıştır.

Akıllıyı arkada tutma, akılsızı kılavuz etme. Liderliğin önemine vurgu yapılmaktadır. Vizyon sahibi, akıllı ve başarılı liderlerin yol gösterici olması gerektiği öne çıkarılmaktadır. *Karizmatik liderlik* ile açıklanabilir.

Akılsız başın cezasını ayaklar çeker. Atasözüyle liderlerin, öğretmenlerin ve ebeveynlerin etkisi vurgulanmaktadır. İyi ve etkili bir lider/öğretmen/ebeveyn bireylerin hayatında belirleyici rol oynayabilmektedir. Aynı zamanda liderin/ebeveynin/öğretmenin bazı hatalarının onları takip eden çalışanlara/kitlelere/öğrencilere/bireylere zararlı etkide bulunabileceği anlaşılmaktadır. *Liderlik kuramları* çerçevesinde değerlendirilebilir.

Alçak yer yiğidi hor gösterir. Kişinin yeteneklerine göre yönlendirilmesi ve görevlendirilmesi gerektiği anlamı çıkmaktadır. Liderlik kuramları içerisinde *yol-amaç kuramı* ile açıklanabilir.

Alet işler, el övünür. Uygun, geçerli ve güvenilir bilimsel yöntemler kullanılmadığı takdirde başarıya erişilemez anlamını içermektedir.

Araba ile tavşan avlanmaz. Her bilginin her koşulda uygulanamayacağı, doğru ve geçerli bilginin uygun yerde kullanılması gerektiği vurgulanmaktadır. Ayrıca yöntemin ve araçların da *öğrenme-öğretme* alanına ve ortamına uygun olması gerektiği dile getirilmektedir.

At sahibine göre kişner. Yönetilen kişi tutum ve davranışlarını yöneticisine göre düzenler demektir. Benzer şekilde bir öğretmenin tavır ve tutumları öğrenciler tarafından örnek alınacaktır, böylece iyi bir yol gösterici olmanın yolu bireysel olarak istedik davranışlar sergilemekten geçmektedir. *Liderlik kuramları* dahilinde ele alınabilir.

Ayağı yürüten baştır. Öğrenciyi başarılı yapacak en önemli kişi öğretmenidir, ebeveynidir. Aynı zamanda bir kurumda yetkililerin yetkinlikleri, tutum ve davranışları çalışanların motivasyon ve verimliliğinin en temel etkenlerindedir. Lider işi bilir ve hedefe doğru kararlı şekilde eyleme geçerse takipçileri de onu takip ederler. *Liderlik kuramları* dahilinde ele alınabilir.

Balık baştan kokar. Bir okul yöneticisi nasılsa okul da öyle olur. Aynı zamanda bir öğretmen nasılsa öğrencileri de kendisi gibi yetiştirir. Toplumun yetiştirdiği bireyler topluma benzer. *Liderlik kuramları* dahilinde ele alınabilir.

Baş başa vermeyince taş yerinden kalkmaz. Ekip çalışmasının önemi vurgulanmaktadır. Ekip olarak uyumlu ve ekip yararına çaba sarf edilmediği takdirde ya da ekip olarak ele alınması gereken durumların bireysel ele alınması tercih edildiğinde durumların zorlaşabileceği anlaşılmaktadır.

Baş nereye giderse ayak da oraya gider. Küçükler çoklukla büyükleri taklit ederler. Onlara özenir, onların yaptıklarını yapmaya çalışırlar. *Liderlik kuramları* dahilinde ele alınabilir.

Bin bilsen, yine bilene danış. Okul yöneticiler ya da öğretmenler karar alırken diğerlerine danışarak tecrübelerinden yararlanmalıdır. *Öğrenme kuramları* çerçevesinde değerlendirilmektedir.

Bir mih bir nal, bir nal bir at kurtarır. Her müdür kendi okulunu her öğretmen kendi sınıfını başarıya ulaştırmaya çalışırsa toplumda gelişme sağlanır. *Liderlik kuramları* dahilinde ele alınabilir.

Çobansız sürüyü kurt kapar. İşlerin doğru yürütülmesi için bir rehber ihtiyacı vardır. İyi bir lideri olmayan örgütler ya da takımlar başarıya ulaşamaz. Eğitimde de başarılı olmak için iyi birer okul liderlerine ihtiyacı vardır. *Liderlik kuramları* dahilinde ele alınabilir.

Dağ ne kadar yüce olsa yol üstünden aşar. Eğitimde çeşitli zorluklarla karşılaşmak mümkündür, önemli olan pes etmeden öğrenmeye ve aktarmaya devam etmektir. Başarı ancak bu şekilde sağlanır. Çalışmada *kararlılık ve süreklilik* vurgulanmaktadır.

Danışan dağı aşmış, danışmayan yolu şaşmış. Kimi meseleler vardır ki, insanın onu tek başına halletmesi mümkün değildir. Bu durumda yapacağı tek şey, bilmediği şeyler hakkında uzmanlara başvurmak ve onlardan bilgi almaktır. *Öğrenme kuramları* altında değerlendirilmesi uygun görülmektedir.

Deli ile devletli bildiğini işler. Yöneticiler bazen izleyenlerin sözlerini dikkate almaz ve kendi bildikleri şekilde davranmaya devam ederler. *Liderlik kuramları* dahilinde ele alınabilir.

Geciken adalet, adalet değildir. Yönetici adil olmalı kararlarını alırken adaletli davranmalıdır. Eğitimde de adaletli olma küçük yaştan itibaren öğretilmeli ve örnek olunmalıdır.

Gemisini kurtaran kaptandır. Öğretmenler kendi öğrencilerini en iyi seviyeye ulaştırmak için çabalamalıdır. Okul müdürün, sınıf, öğretmenin gemisi gibidir.

Herkesin akli bir olsa, koyuna çoban bulunmaz. Örgütler ortak amaçla birleşmiş olsa da örgütlemek için bir lidere ihtiyaç duyulabilir. *Liderlik kuramları* dahilinde ele alınabilir.

Horozu çok olan köyde sabah geç olur. Bir okulun lideri tek değilse ortak amaca ulaşmak o kadar zorlaşır. Bazen amaçlar bile farklılaşabilir. İşbirliği ve istişare yerine farklılaşmanın zararlı olabileceği üzerinde durulmuştur.

İslanmışın yağmurdan korkusu olmaz. Daha önce bir zarara uğramış ve bu zarardan gerekli çıkarımları edinebilmiş kimse, kendisine aynı zararı verecek şeyden korkmaz. Diğer taraftan bir şeyden vazgeçene yeni ya da benzer şeyleri anlatmak ve inandırabilmek çok zordur.

İhmalin devlete zarara var. İhmalci kişinin zengin olması kolay değildir. Çünkü kazanç getiren işi vaktinde yapmaya üşenir; fırsatı kaçıtır.

İki baş bir kazanda kaynamaz. Aynı ayrı düşünceleri ve kişilikleri bulunan iki kimse, bir arada yaşayamaz, birlikte yapılacak iş üzerinde birleşemezler.

İki karpuz bir koltuğa sığmaz. Bir kimse iki büyük işi aynı zamanda yapamaz. Görevlerin sıraya konulması ve adım adım eyleme geçilmesinin önemi vurgulanmaktadır.

İki kişi başında fes yok derse başını yokla. Çevrendekiler, sende düzeltilmesi gereken bir durum bulunduğunu söylerlerse hemen yok deme. Söylenenin doğru olup olmadığına sen de dikkat et.

İt ite buyurur, it de kuyruğuna. Tembel kişi kendisinin yapması gereken işi, tembel olan birine buyurur. O da buyruğu altındaki birine. Bu bağlamda kişilerin sorumluluk alması ve gereken görevlerin yerine getirilmesinin önemi vurgulanmaktadır.

Klavuzu karga olanın burnu boktan kurtulmaz. Kişi öncelikle kime danışacağını, kimin peşinden gideceğini iyi bilmelidir. Çünkü seçtiği kişi gereken özelliklere sahip bir lider/öğretmen değilse onları takip eden, onlardan eğitim alan bireylerin de doğru olmayan davranışlara yönelebileceği anlaşılmaktadır. *Liderlik kuramları* dahilinde ele alınabilir.

Nerde birlik, orda dirlik. Hangi yerde, toplumda duygu, düşünce ve inanç birliği varsa dirlik ve düzenlik de oradadır. Orada insanlar mutlu, huzurlu, başarılı ve uyumlu bir hayat sürerler.

Öfkeyle kalkan zararlar oturur. Kişi, öfkeli zamanında duygusunun etkisi altındadır. İyi düşünemez; yaptığı taşkınca işin nasıl bir sonuç doğuracağını hesap edemez. Sonunda bu ölçsüz, yanlış davranışının zararını görür.

Soran yanılmamış. İnsan bir işi yaparken karşısına bilmediği birçok şey çıkar. Böylece, daha deneyimli kişilere danışmanın, farklı bakış açılarından faydalanmanın önemi vurgulanmaktadır.

Ulu sözü dinlemeyen, uluya kalır. Büyük sözü dinlemeyen kimse, türlü türlü sıkıntılara düşer; sızlanır durur. Bir önceki atasözüne benzer şekilde deneyimli kişilerin tecrübelerinden faydalanmanın hataya düşmemek ve zarar görmemek adına önem taşıdığı anlaşılmaktadır.

Yalnız taş duvar olmaz. Sıkça kullanıldığına rastlanılan “bir elin nesi var, iki elin sesi var” atasözüne benzer şekilde ekip çalışmasının önemi vurgulanmaktadır.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Atasözleriyle yeni nesillere verilen mesaj örtüktür ve derinlemesindedir. Formal olarak eğitim programlarında yer verilerek ders şeklinde ele alınmayan, ancak her uygun ortamda yetişkinler tarafından dile getirilen bu atasözleri bireyin bilinçaltını etkilemektedir. İlgili uyarıcı ortaya çıktığında, bireyin davranışına yön veren de o bilinçaltı etkenlerdir. Çünkü insanın bilinçaltı bilincinin sadık hizmetçisi gibidir. Oraya hangi talimatı, yönergeyi koyarsanız bilinciniz o yönergeye göre eyleme geçecektir. Türk atasözlerinde yer alan pedagojik ifade ve anlamlar belirlenmiş, bu ifade ve anlamlar Eğitim-Öğretim, Eğitim Psikolojisi, İletişim, Planlama ve Yönetim başlıklarında beş kategoride gruplandırılarak pedagojik açıdan yorumlanmıştır.

Eğitim-öğretim kategorisinde 21 tane atasözü belirlenmiş ve genel olarak eğitim-öğretimin önemi, yöntemi gibi kavramlar üzerine odaklanılmıştır. Bu kavramların çağdaş eğitim kuramlarıyla benzerliğine dikkat çekilmiştir. Türk atasözlerini psikolojik açıdan irdeleyen Kurt'a (1991) göre, “Türk atasözlerinin, toplumsal ilişkilerde ve yaşayışta Türk insanının çoğunluğunun fikrine, düşüncesine tercüman olması, bu sözlerin değerini bir kat daha artırmaktadır” (Erenoğlu, 2007, s. 1151). İnsanın geleceğe, topluma hazırlanmasında eğitim göz ardı edilemeyecek, ertelenemeyecek kadar önemlidir. Türk atasözlerinde buna vurgu yapılmış olması Türk milletinin tarih boyunca eğitimi ne kadar önemseydiğinin bir göstergesidir.

Eğitim psikolojisi kategorisinde 36 tane atasözü belirlenmiştir. Türk toplumunun eğitimde algılanan, gelişimin ve değerlendirmenin önemine vurgu yaptığı bu atasözleriyle bireylerin genetik soyaçekiminden, çevresel etkenlerle nasıl şekillenebileceğine, gelişim ve öğrenmede kritik evrelerde nelere dikkat edilmesi gerektiğine vurgu yapmakta olması en dikkat çekici durumlar arasındadır. Çağdaş psikoloji, eğitim psikolojisi alanında oluşturulan kuramlardan belki de yüzyıllar öncesinden beri kuramlardaki çağdaş gelişmeleri yansıtmaya oldukça önemlidir. Buna karşılık, atasözlerinde var olan bu derin bilgi ve tecrübenin bilimsel araştırmalarla kuramsallaştırılmamış olması büyük bir eksikliklerdir.

İletişim kategorisinde 14 tane atasözü belirlenmiş ve vurgu alanlarına göre iletişim kuramlarıyla ilişkilendirilmiştir. Genel anlamda kişiler arası iletişimin önemine vurgu yapılırken, temeli iletişime dayalı eğitim etkinliklerinde iletişimin önemini belirgin biçimde ortaya koymaktadır. Söz söyleme, sözü dinleme ve anlamamanın kritik noktalarına vurgu yapılan atasözlerinde iletişimin gücü ve biçiminin daha anlaşılması sağlanmaya çalışılmaktadır.

Planlama kategorisinde 11 atasözü belirlenmiştir. Bu atasözlerinde zaman yönetimi, düzenli iş yapma, işi ertelememe gibi noktalara vurgu yapılmaktadır. En dikkat özelliklerinden birisi de tüm kurumların iki binli yıllarda kaçınılmaz olarak önemsedikleri stratejik planlamanın önemine vurgu yapılması olarak ifade edilebilir. Çünkü planlama, veriye ve öngörüye dayalı oluşturulan navigasyon kodları gibidir.

Yönetim kategorisinde 32 adet atasözü belirlenmiş ve yorumlanmıştır. Bu kategoride yer alan atasözleri ev-aile yönetimi, kişinin kendi davranışlarının yönetimi, kurum ve ülke yönetimi konusunda çağdaş kuramların ileri sürdüğü ilke ve uygulamalara vurgu yapmaktadır. Liderlik konusunda çok çarpıcı ifade ve anlamlara da yer verilen bu atasözlerindeki derinlik yüzyılların tecrübesinden süzülen özlü sözler ve uygulama esaslarını içermektedir. Genel olarak değerlendirildiğinde Türk atasözlerindeki anlamların çağdaş eğitim kuram ve uygulamalarını içerdiği anlaşılmaktadır. Eksik kalan tarafı bu anlam ve uygulama esaslarına dayanılarak ilgili alanda toplumsal, bireysel ve kavramsal boyutta araştırmaların temeli olarak alınıp araştırmaların yapılmamasıdır.

Birçok ülkede eğitim sistemleri, davranış bilimlerinin bulgularına göre şekillenmektedir. Yirminci yüzyılın başlarında yoğunlaşan davranış bilimi çalışmaları, Türk toplumunda özellikle Osmanlı devleti sınırları içerisinde bilimsel araştırmaların yeterince yapılamaması, Avrupa'daki bilimsel gelişmelerin transferi ile yapay ve yüzeysel düzeyde kalmıştır. Bilimi üretenler bedel ödetmeden bilimsel ürünü başkalarına son haliyle ve tam olarak vermemektedir. Batı toplumlarındaki aydınlanma ve yeniden inşa (Çüçen, 2013, s. 25-34) süreciyle hızlanan bilimsel araştırmalarla elde edilenler, özellikle de sosyolojik ve psikolojik açıdan ağırlıklı olarak kendi kültürel yapıları ve değerlerine göre şekillenmiştir. Örneğin psikoloji alanındaki ilk düzenli kuramsal çalışmaların Wilhelm Wundt'un (Titchener, 1921, s. 166) Almanya'daki ilk psikolojik araştırma laboratuvarı kurduğu Leipzig Almanya'da 1879'da başladığı kabul edilmektedir. John Watson (Watson, 1931, s. 255), William James (James, 1997, s. 11-22), Sigmund Freud (Freud, 2020, s. 1-37), Carl Gustav Jung (Casement, 2001, s. 8-9), Eric Erikson (Douvan, 1997, s. 15-21) ve B. Frederick Skinner (Skinner, 1967) gibi psikoloji tarihinin ekol oluşturan bilim insanları (Bakırtaş, 2020, s. 88) tarafından geliştirilen kuramların güncellenmesi gerektiği bir gerçekliktir.

Ağırlıklı olarak psikolojinin eğitime yansıtılmasında araştırmaların 19.yüzyılın sonları ile 20. yüzyılın başlarında hızlandığı ve yaygınlaştığı kabul edilirse, üzerinden yaklaşık 100 yıl geçen araştırma sonuçlarının güncellenmesi kaçınılmaz bir zorunluluktur. İnsanların bilgiye erişimi, değerlendirme anlayış ve becerileri, beslenme, dinlenme, okuma, anlama, iletişim alanında hızlı bir değişim süreci yaşamaktadır. Daha küçük yaşta 100 yıl öncesinin yetişkin tipolojisine ulaşan bireylerin gelişim, öğrenme ve bunlara bağlı değerlendirmeye dayalı tutum ve davranışları da değişmektedir.

Diğer taraftan, her toplumun beslenmeden iletişime farklı kültürel tutum ve davranış biçimleri vardır. Batı kültürüyle üretilen bilimsel araştırma sonuçları, diğer kültürlerle bire bir örtüşmemektedir. Değer algısı, ahlaki değerlendirmeler, çalışma alışkanlık ve değerlendirmeleri kültürler arası farklılıklar göstermektedir. Bu ve benzeri birçok sebeple Türkiye'de ve Türk kültürünün ortak yaşandığı toplumlarda 21.yüzyıl gerçekleriyle ve kendi kültürel yapısı içerisinde çağdaş dünya ile uyumlu bir pedagoji anlayış ve uygulamasına ihtiyaç duyulduğu anlaşılmaktadır. Bu anlayış ve uygulamanın "Bilim Temelli Kültürel Milli Pedagoji" adıyla başlatılması Türk dünyası açısından oldukça anlamlı ve birleştirici olabilir.

Bu araştırmada atasözleri eğitim-öğretim, eğitim psikolojisi, iletişim, planlama ve yönetim temaları açısından incelenmiştir. Elde edilen bulgular ışığında atasözlerinin pedagojik açıdan incelenmesi ve pedagojik amaçlara uygun kullanılması kültürel açıdan yararlı görülmektedir. Bu araştırma ile elde edilen

sonuçlar ilgili alanlarda atasözü, deyim ve özdeyişlerin pedagoji alanına katkısını ve etkisinin anlaşılmasına zemin hazırlayacak niteliktedir. Bu gerekee ile bu araştırmanın bulgularından yola çıkılarak Bilim Temelli Kültürel Pedagoji Araştırması (BTKMPA) önerisi sunulmuştur.

Bilim Temelli Kültürel Milli Pedagoji Araştırması (BTKMPA) Önerisi

Toplumsal Yapı ve Değişim Süreci Araştırması

Global düzeyde toplumsal değişimlerin sistematik olarak incelenmesine ek olarak Türk toplumundaki son 100 yıllık değişim ve yönelimin de belirlenmesi geliştirilmesi planlanan eğitim sisteminin temelini oluşturacaktır. Toplumdaki ile yapısı, nüfus artış hızı, nüfus yoğunlaşması, artan toplumsal bilinçle birlikte her ailenin çocuğuna üst düzeyde eğitim aldırarak istemesi gibi her yönüyle toplumsal araştırmaya ihtiyaç vardır. Türk toplumunun geleceğe bakışı ve gelecek beklentisi belirlenmeli, dünyadaki gelişmelere paralel olarak planlama yapılmalıdır. Bunun için sosyologlardan, sosyal psikoloji uzmanlarından, öğretmenlerden ve akademisyenlerden oluşan bir ekibin kurulması öngörülmektedir.

Gelişim Dönemleri Araştırmaları

Bireylerin gelişimleri beslenmeleriyle, genetik geçişle ve diğer çevresel etkenlerle yakından ilişkilidir. Özellikle yirminci yüzyılın sonlarına doğru hızlanan beslenme şeklindeki değişim, gıdalardaki genetik değiştirmelerle ortaya çıkan erken bedensel büyüme, çok erken yaşta çok fazla uyarıcı ile karşılaşma durumu gelişimin seyrini de değiştirmektedir. Anne-baba adaylarının bilinçlenmesi, doğumların uzmanların kontrolünde gerçekleşmesinin yaygınlaşması gibi etkenler de gelişimde etkili olmaktadır. Diğer taraftan Türk kültürüne özgü ocuk yetiştirme şeklinin diğer kültürlerden ayrışması da dikkate alınmalıdır. Örneğin dil gelişimi ile ilgili mevcut araştırma sonuçlarına uymayan gelişmelere şahit olunmaktadır. Bireyin neredeyse sayısız uyarıcı ile karşı karşıya kalması zihin gelişimini hızlandırmak ve dil gelişimini de etkilemektedir. Bu alanda ülkenin her toplumsal katmanından ve bölgesinden gönüllü ailelerle 5 yıl-15 yıl ve 20 yıl sürecek gözleme dayalı deneysel araştırmalar yapılmalıdır. Bunun için gelişim psikolojisi alanındaki uzmanlardan, akademisyenlerden, ebeveynlerden, öğretmenlerden oluşan bir ekibin kurulması öngörülmektedir.

Öğrenme Süreçleri Araştırmaları

Bireyin gelişimindeki değişimler öğrenme süreçlerini de etkilemektedir. Hangi gelişim döneminde nelerin, nasıl ve ne ölçüde öğrenilebileceğinin kuramsal olarak ortaya konmasına ihtiyaç vardır. Bireyin maruz kaldığı uyarıcı sayısı, yoğunluğu ve türü algılama ve değerlendirme şeklinde büyük değişimlere sebep olabilmektedir. Özellikle teknolojidaki sınır tanımayan değişim bireylerin zihnini erken dönemlerde harekete geçirebilmektedir. Diğer taraftan yine Türk toplumunun kendine özgü yönleri de zihinsel gelişimi etkilemektedir. Bu sebeple gelişim dönemlerinde öngörülen aşama ve sürelerde gözleme dayalı deneysel araştırmanın yapılması gerekmektedir. Bu araştırma ekibinde, akademisyenlerin, ebeveynlerin, psikoloji uzmanlarının, öğretmenlerin yer aldığı bir araştırma ekibinin kurulması öngörülmektedir.

Öğretim Süreçleri Araştırmaları

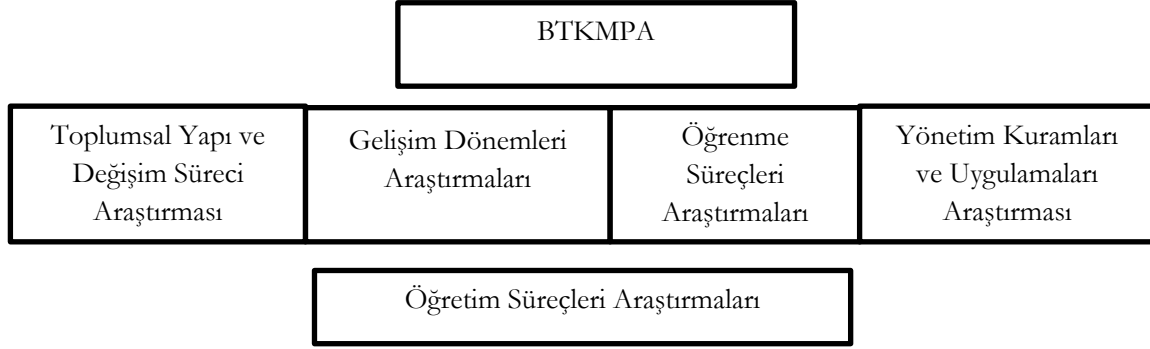
Öğretim, öğrenmeye rehberlik etme olarak kabul edilirse, gelişim ve öğrenme alanındaki araştırmalara paralel olarak öğretim yöntem ve tekniklerine ilişkin araştırmaya da ihtiyaç vardır. Türk toplumun yapısı ve kültürüne uygun, ağdaş dünya ile uyumlu öğretim yöntem ve tekniklerinin araştırma süreçlerinde öngörülen gelişim ve öğrenme bulgularıyla örtüşen öğretim yöntem ve tekniklerinin de uygulamaya, ölçme-değerlendirmeye dayalı araştırmaya ihtiyaç vardır. Bu araştırmada program geliştirme uzmanları, öğretmenler, ölçme-değerlendirme uzmanları ve eğitim fakültesinden seçilecek akademisyenlerden oluşan bir araştırma ekibinin oluşturulması öngörülmektedir.

Yönetim Kuramları ve Uygulamaları Araştırması

Yönetim, örgütsel etkinliklerin amaçlar doğrultusunda eşgüdümlenmesi olarak tanımlanmaktadır. Yönetim etkinliklerinin kuramsallaştırılması da ondokuzuncu yüzyılın başlarında başlamıştır. Zaman içerisinde yeni yaklaşımlar ve uygulamalar geliştirilmeye devam edilmektedir. Buna karşılık teoriye ve uygulamaya yönelik gelişmeler ağırlıklı olarak batı kültürü öncülüğünde gerçekleşmektedir. Oysa her toplumun kültürel değerlendirmeleri ve yönetim anlayış ve uygulamalarında farklılıklar vardır. Bu sebeple Türk toplumu ve Türk kültürü ile Türk devlet yapısı, geleneği içerisinde ağdaş gelişmelere paralel olarak

eğitim, okul ve sınıf yönetimi gibi alanlarda gözlem ve uygulamaya dayalı araştırmaların yapılması ve kuramsallaştırılması da gerekmektedir.

Bu araştırma bir milli proje olarak devlet desteği ile yapılmalıdır. Araştırma sürecinde öğretmen yetiştirme sisteminin derinlemesine irdelenmesi ve araştırma sürecinin her aşamasında elde edilen veriler ışığında yeniden kurgulanması öngörülmektedir.

Etik Beyan

“Türk Atasözlerinde Yer Alan Pedagojik Anlamlar ve Çağdaş Yansımaları” başlıklı çalışmanın yazım sürecinde bilimsel kurallara, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamış ve bu çalışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir.

Not

Bu çalışma, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesinde Doç. Dr. Bilal YILDIRIM tarafından tamamlanan İZU-BAP-1000-39 nolu “Türk Atasözü ve Deyimlerinde Pedagojik Yaklaşımlar-Bilim Temelli Kültürel Milli Pedagojiye Doğru” adlı proje kapsamında hazırlanmış ve Nur Hilal YILDIRIM ile birlikte EYFOR XIII (2022) kongresinde özet bildiri olarak sunulmuştur.

Teşekkür

Bu çalışmanın sürdürülmesi ve sonuçlanmasında akademik kaynak ve finans desteği sağlayan İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi’ne teşekkür ederiz.

Kaynakça

- Abdurahmanova, G. (2016). Modern gençlerin etnopedagogik temellerde eğitimi, *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 2, 1-6.
- Aksoy, Ö. A. (1988). *Atasözleri ve deyimler sözlüğü* (2 Cilt). İstanbul: İnkılâp Yay.
- Alkaya, E. (2006). Dil ve söz bağlamında kırım Karay Türklerinin atasözleri. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(20), 89-99.
- Arısoy, Ş. (2016). Türkçe ve Farsçada ortak kullanılan atasözleri. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (57), 127-138.
- Bakırtaş, T. (2020). Modern psikoloji tarihi. *Düzce Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 4(1), 88-92.
- Başgöz, İ. ve Toçoğlu, N. T. (2006). Atasözleri hakkında atasözleri ya da atasözlerinin toplumsal anlamı. *Millî Folklor*, 9(70), 85-91.
- Bayram, E. (2013). Kültürlerarası iletişim bağlamında atasözlerinin evrenselliği üzerine bir inceleme. *Atatürk İletişim Dergisi*, (5), 11-24.
- Boulton, H. ve Smith, K. (2016). Using proverbs to enhance problem-solving skills in the mathematics classroom. *International Journal of Mathematical Education in Science and Technology*, 47(7), 1059-1071.
- Bulut, M. (2013). International periodical for the languages, literature and history of turkish or turkic, *Turkish Studies*, 8(13), 559-575.
- Casement, A. (Ed.). (2001). *Carl Gustav Jung*. London: SAGE Publication.
- Champion, S. G. (1938). Racial proverbs: a selection of the world's proverbs arranged linguistically, by selwyn gurney champion... with authoritative introductions [By Robert R. Marett, Har Gibb, Lionel Giles, Osker Loorits, Aino Tuomikoski, Etc.] To The Proverbs of 27 Countries ABD Races. G. Routledge And Sons.
- Clifford, R. J. (1999). *Proverbs: A commentary*. Westminster John Knox Press.
- Çavuş, R., Topsakal, Ü. U. ve Kaplan, A. Ö. (2013). İnfomal öğrenme ortamlarının çevre bilinci kazandırmasına ilişkin öğretmen görüşleri: Kocaeli bilgievleri örneği. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 3(1), 15-26.

- Çuen, K. (2013). Batı aydınlanmasının dūřınsel kōkenleri ve eleştirisini. *Maęla Őniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25-34.
- Douvan, E. (1997). Erik Erikson: Critical times, critical theory. *Child Psychiatry And Human Development*, 28(1), 15-21.
- Elçin, ř. (1992). Atalar sōzū. *Türk Dūnyası El Kitabı*, 3, 343-354.
- Erenoęlu, D. (2007). Gūvāh'den gūnūmūze atasōzleri ve deyimler. *Electronic Turkish Studies*, 2(4).
- Ergin, M. (1972). *Türk atasōzleri ve deyimleri sōzluęū*. İstanbul: İnkılāp ve Aka Kitabevleri.
- Freud, S. (2020). *Sigmund Freud. In los pioneros del psicoanālisıs De Niņos* (Pp. 1-37). Routledge.
- Gerekten, H., ve Gūlmez, M. (2019). An investigation of proverbs in the 5th grade turkish course book in terms of values education. *International Journal of Languages' Education and Teaching* 7(4) 182-194.
- Girmen, P. (2013). Tūrke eęitiminde atasōzleri ve deęer eęitimi. *Deęerler Eęitimi Dergisi*, 11(25), 117-142.
- Gorham, D. R. (1956). A proverbs test for clinical and experimental use. *Psychological Reports*, 2(1), 1-12. <https://doi.org/10.2466/PR0.2..1-12>.
- Gūraęlar, T. (1978). *Türk deyimleri ve atasōzleri sōzluęū*. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Holmes, G. ve Abington-Cooper, M. (2000). Pedagogy vs. andragogy: A false dichotomy? *Pedagogy*, 26(2).
- James, W. (1997). *The Cambridge companion to William James*. Cambridge University Press.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel araştırma yōntemi*. Nobel Yayın Dağıtım.
- Kaufman, S. B., Deyoung, C. G., Gray, J. R., Jimenez, L., Brown, J., ve Mackintosh, N. (2010). Implicit learning as an ability. *Cognition*, 116(3), 321-340.
- Korkmaz, A., Alabař, Ő. F. ve Akkuzu, N. (2019). Tūrke Őęretiminde atasōzlerinin kullanımı ve Őęrencilerin motivasyonu üzerine bir arařtırma. *Kastamonu Eęitim Dergisi*, 27(2), 677-689.
- Kōprūlū, M. F. (1934). *Türk atasōzleri ve deyimleri*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Kurt, İ. (1991). *Türk atasōzlerine psikolojik bir yaklaşım*. Ankara: Kūltür Bakanlığı Yayınları, (Vol. 56).
- Kyūleyang, M., Debrah, M. A. ve Williams, R. (2017). An analysis of images of contention and violence in Dagara and Akan proverbial expressions. *Advances in Language and Literary Studies*, 8(2), 222-236.
- Livingstone, D. W. (1999). Exploring the icebergs of adult learning: Findings of the first canadian survey of informal learning practices. *Annual Meeting of the American Educational Research Association* (Montreal, Quebec, Canada, April 19-23, 1999).
- Makal, M. (1983). *Türk atasōzleri antolojisi*. İstanbul: Milliyet Yayınları.
- Nizamaddinova, S. A. (2021). Linguocultural analysis of the concept «love» in the english proverbs. *Eurasian Research Bulletin*, 1(1), 66-68.
- Őzcan, R. (2016). Atasōzlerinin dil eęitiminde kullanımı. *Tūrke Őęetimi Dergisi*, 6(2), 175-187.
- Őzkan, B., ve Gūndoędu, A. E. (2011). Toplumsal cinsiyet baęlamında tūrkede atasōzleri ve deyimler. *Electronic Turkish Studies*, 6(3).
- Ramirez, J. P., Urdaneta, A. ve Hernandez, L. (2016). The communicative power of proverbs. *International Journal of English Linguistics*, 6(6), 124-135.
- Rasul, S. (2015). Gender and power relationships in the language of proverbs: Image of a woman. *Fwu Journal of Social Sciences*, 9(2), 53-62.
- Reber, A. S. (1989). Implicit learning and tacit knowledge. *Journal of Experimental Psychology: General*, 118(3), 219.
- Roodenrys, S. ve Arkin, N. (2010). Teaching proverbs improves memory performance and interpersonal communication. *Memory & Cognition*, 38(3), 348-357.
- Saban, A. (2014). Tūrk atasōzlerinin bakıř aısıyla eęitim. *Milli Eęitim Dergisi*, 44(203), 37-54.
- Saęlam, M. Y. (2001). Atasōzleri ve deyimlerde imgelem. *Hacettepe Őniversitesi Edebiyat Fakūltesi Dergisi*, 18(1).
- Simon, H. A. (2018). The proverbs of administration. In democracy, bureaucracy, and the study of administration (Pp. 38-59). Routledge.
- Skinner, B. F. (1967). B. F. Skinner. In E. G. Boring ve G. Lindzey (Eds.), A history of psychology in autobiography, Vol. 5, Pp. 385-413. *Appleton-Century-Crofts*. <https://doi.org/10.1037/11579-014>.
- Tařdelen, V. (2000). Tūrk atasōzlerinde eęitim. *Ankara Őniversitesi Eęitim Bilimleri Fakūltesi Dergisi*, 33(1), 121-135.
- Taşkın, M. (2017). Atasōzleri ve deyimlerin eğitim açısından Önemi. *International Journal of Humanities and Social Science Research*, 4(3), 49-58.
- TDK, (2010). *Tūrke sōzluę*. (No. 1556) Ankara: Tūrk Dil Kurumu Yayınları.
- Titchener, E. B. (1921). Wilhelm Wundt. *The American Journal of Psychology*, 32(2), 161-178.
- Topçu, N. (1986). *Türk atasōzleri ve deyimleri ansiklopedik sōzluę*. İstanbul: İnkılāp ve Aka Kitabevleri.
- Vardar, B. (1982). *Dilbilimin temel kavram ve ilkeleri* (No. 492). Tūrk Dil Kurumu Yayınları.
- Watson, J. B. (1931). Behaviorism. *The Journal of Nervous And Mental Disease*, 74(2), 255.
- Yavuz, K. (2000). *Türk atasōzleri*. İstanbul: Milliyet Yayınları.
- Yıldırım, A., ve şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yōntemleri* (10. Bs.). Ankara: Sekin Yayıncılık.
- Yıldırım, S. (2015). Atasōzleri ve Deyimlerin Eğitimde Kullanımı. *Journal of Language and Linguistic Studies*, 11(1), 100-115.

EXTENDED ABSTRACT

Proverbs, which are passed on to new generations in written and oral form, are verbal images that allow understanding the culture, better recognition of society, thus identifying the person who is a member of that society. For this reason, especially the ability of new generations to understand and own proverbs correctly has an important function in understanding culture and society, transferring them to future generations and living in accordance with cultural and social values (Girmen, 2013, p. 119). Proverbs are short, concise, stereotyped words that carry anonymous characteristics, are considered to be inherited from the ancestors of that society and are composed of observations and experiences experienced over the centuries, common thoughts, attitudes and behaviors, and worldview, and are a general rule (TDK, 2010).

Proverbs are one of the important products of oral culture. The common histories, common values, traditions, thoughts, beliefs, perspectives on life of nations are succinctly contained in proverbs. Proverbs are the transformation of the rich experiences of ancestors into words by passing their thoughts through a sound logic filter (Alkaya, 2006, p. 90).

It is also possible to come across expressions and meanings in proverbs that emphasize many areas such as education, management, communication. These concepts can be considered in the concept of pedagogy in general. The concept of pedagogy is based on the philosophy of transferring knowledge, skills and attitudes to students and is also used as a synonym for the concept of learning-teaching in a general sense (Holmes, & Abington Cooper, 2000). Pedagogy, which can be briefly defined as the art of teaching, is also known as the science of educating children. Education is a communication and language is the most basic tool in communication. Language is the means of expression of thought. Thought, reason, knowledge, invention can gain meaning in a human sense only with language. Language is necessary in order to reach all dimensions of thought (Vardar, 1982).

Words from proverbs in literature conducted with different areas of relationship and the contribution that has been made about the importance of research shows (Kyıleyang, Debrah, & Williams, 2017; Simon, 2018; Clifford, 1999; Gorham, 1956; Nizamaddinovna, 2021; Rasul, 2015, p. 53-62; Özkan Gündoğdu, 2011; Saban, 2014; Arısoy, 2016, p. 127-138; Abdurahmanova, 2016, p. 1-6; Taşdelen, 2000, p. 2-12). However, there has been no research aimed at determining the pedagogical meanings in conceptual and theoretical terms and developing suggestions based on this. In this research, it is aimed to reveal the pedagogical expressions and meanings contained in Turkish proverbs and to develop a proposal for a culture-based approach by comparing it with contemporary pedagogical theories.

Within the scope of this research, the dictionary of Proverbs approved by the Turkish Language Institute was scanned and pedagogical concepts and meanings were analyzed. The pedagogical expressions and meanings contained in the proverbs analyzed by the technique of document analysis and content analysis were determined and grouped. Document analysis is a type of analysis performed by examining materials containing information about the investigated cases. Content analysis is a method of analysis that involves bringing data together within the framework of certain concepts and themes and interpreting them decisively (Yıldırım, & Şimşek, 2016). In the paper presented to this congress, 114 proverbs determined by general scanning and containing remarkable meanings have been discussed, as the studies based on alphabetical rankings have not yet been concluded. According to the pedagogical meaning of proverbs, they are examined under 5 main headings: “education-teaching”, “educational psychology”, “communication”, “planning” and “management”.

Education- training: If you look, it's a vineyard, if not, it's a mountain. The student behaves as he is raised. Good education should be provided for the student to be successful. It is included in constructivist learning theory. Learning by doing-living.

Educational psychology: Whoever a person befriends is affected by him, he gets temperamental. The meaning of the sentence is evaluated directly rather than in terms of the proverbial metaphor. It is emphasized that the person spends the most time and can be influenced by the people he has close to himself. This proverb also reflects the content of social learning theory.

Communication: Say little, listen a lot. Listening is a good way to learn. A person who listens by listening can learn a lot of things. In general, it can be evaluated within the framework of learning theories.

Planning: In these proverbs, there is an emphasis on points such as time management, regular work, and not procrastinating. One of the most remarkable features can be expressed as emphasizing the importance of strategic planning, which all institutions inevitably cared about in the 2000s. Because planning is like navigation codes created based on data and foresight.

Management: Do not keep the wise behind, do not guide the foolish. Emphasis is placed on the importance of leadership. It is emphasized that visionary, intelligent and successful leaders should be guided. It can be explained by charismatic leadership. When the relevant stimulus appears, it is those subconscious factors that direct the behavior of the individual. Because the subconscious of man is like a faithful servant of his consciousness. Whatever instruction, directive you put there, your consciousness will take action according to that directive. The pedagogical expressions and meanings contained in Turkish proverbs have been determined, and these expressions and meanings have been grouped into five categories under the headings of Education, Educational Psychology, Communication, Planning and Management and interpreted from a pedagogical point of view. When evaluated in general, it is understood that the meanings in the Turkish ancestor words include contemporary educational theories and practices. The missing aspect is that based on these meaning and application principles, it is taken as the basis of social, individual and conceptual research in the relevant field and research is not carried out.